

- สำนักปลัดฯ
- สำนักงานเลขานุการฯ
- กองคลัง
- กองช่าง
- กองสาธารณสุข
- กองยุทธศาสตร์และงบประมาณ
- กองการศึกษา
- กองพัสดุและทรัพย์สิน
- กองการเจ้าหน้าที่
- หน่วยตรวจสอบภายใน

ด่วนที่สุด

ที่ สธ ๐๔๑๑.๔/ ว จงเหที

องค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว
 เลขรับที่ 1036
 วันที่ ๒๗ ก.พ. ๒๕๖๗

กระทรวงสาธารณสุข
 ถนนติวานนท์ จังหวัดนนทบุรี ๑๑๐๐๐

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

กองสาธารณสุข
 เลขรับที่ 287
 วันที่ ๒๗ ก.พ. ๒๕๖๗
 เวลา.....น.

off
 ๒๖/๒/๖๗

เรื่อง ขอความร่วมมือดำเนินการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคติดต่อฯ โดยยุงลาย
 เรียน นายองค์การบริหารส่วนจังหวัดทุกจังหวัด

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แนวทางการจ่ายและติดตามการใช้สารทากันยุง	จำนวน ๑ ฉบับ
๒. การจ่ายสารทากันยุงให้กับผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก	จำนวน ๑ ฉบับ
๓. ข้อมูลวิชาการ การจ่ายสารทากันยุงให้กับผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก	จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยสถานการณ์โรคติดต่อฯ โดยยุงลายในปี พ.ศ ๒๕๖๖ ข้อมูลจากรายงาน ๕๐๖ กองระบาดวิทยา ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๖ โรคไข้เลือดออกพบผู้ป่วย ๑๕๘,๗๐๕ ราย อัตราป่วย ๒๓๙.๘๖ ราย ต่อประชากรแสนคน เสียชีวิต ๑๙๐ ราย อัตราป่วยตายน้อยละ ๐.๑๒ และมีแนวโน้มเกิดการระบาดอย่างต่อเนื่องในปี พ.ศ ๒๕๖๗ โดยข้อมูลระหว่างวันที่ ๑ - ๓๑ มกราคม ๒๕๖๗ พบผู้ป่วย ๘,๑๙๗ ราย ซึ่งสูงกว่าช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา ๑.๙ เท่า โรคไข้ปวดข้อยุงลาย พบผู้ป่วย ๑,๔๒๒ ราย อัตราป่วย ๒.๑๕ ต่อประชากรแสนคน โรคติดเชื้อไวรัสซิกา พบผู้ป่วย ๗๗๗ ราย อัตราป่วย ๑.๑๗ ต่อประชากรแสนคน และหากไม่สามารถดำเนินการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคติดต่อฯ โดยยุงลายอย่างเข้มข้น อาจพบผู้ป่วยจำนวนมาก โดยเฉพาะโรคไข้เลือดออก คาดการณ์ว่าอาจสูงมากกว่า ๒๗๐,๐๐๐ ราย

กระทรวงสาธารณสุข ขอความร่วมมือดำเนินการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคติดต่อฯ โดยยุงลาย ดังนี้

๑. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลดำเนินการร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ติดตามการจ่ายสารทากันยุงของผู้ป่วยในพื้นที่ โดยให้รายงานตามแบบติดตามการใช้สารทากันยุง สำหรับผู้ป่วยโรคติดต่อฯ โดยยุงลาย กรณี OPD ตามแบบฟอร์ม ๓ ภายใน ๑๔ วัน หลังจากผู้ป่วยได้รับสหายาทากันยุง
 ๒. เฝ้าระวังและติดตามสถานการณ์ผู้ป่วยโรคติดต่อฯ โดยยุงลาย และดำเนินการตามมาตรการเฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรคติดต่อฯ โดยยุงลายอย่างต่อเนื่อง
 ๓. สื่อสารประชาสัมพันธ์ และจัดกิจกรรมรณรงค์ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลายอย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนการจัดกิจกรรมจิตอาสาทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลาย
- รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความร่วมมือในเรื่องดังกล่าวต่อไปด้วย จะเป็นพระคุณ

- ฝ่ายบริหารงานสาธารณสุข
- ฝ่ายป้องกันและควบคุมโรค
- ฝ่ายโรงพยาบาล
- อื่นๆ

(Signature)

กรมควบคุมโรค
 กองโรคติดต่อฯ โดยแมลง
 โทร. ๐ ๒๕๕๐ ๓๑๐๓ - ๕
 โทรสาร ๐ ๒๕๕๑ ๘๔๒๒

ขอแสดงความนับถือ

(Signature)

(นายพงศธร พอกเพิ่มดี)

รองปลัดกระทรวงสาธารณสุข
 หัวหน้ากลุ่มภารกิจด้านพัฒนาการสาธารณสุข
 ปฏิบัติราชการแทนปลัดกระทรวงสาธารณสุข

แนวทางการจ่ายและติดตามการใช้สารทากันยุงของผู้ป่วยโรคติดต่อนำโดยยุงลาย

ผู้ป่วย/ผู้สงสัยว่าป่วย มารับการรักษาที่โรงพยาบาล

- แพทย์วินิจฉัยผู้ป่วยโรคติดเชื้อไวรัสเดงกี/โรคติดเชื้อไวรัสชิคา/โรคไข้วัดข้อยุงลาย
ที่แผนกผู้ป่วยนอก OPD
- แพทย์สั่งจ่ายสารทากันยุง (เพิ่มเติมจากยาและเวชภัณฑ์อื่นๆ)
โดยผู้ป่วย 1 ราย จ่าย 5 ซอง ทาห่างกันครั้งละ 6 ชั่วโมง เป็นระยะเวลา 5 วัน

พยาบาล OPD

งานเภสัชกรรม

งานระบาดวิทยา/เวชกรรมสังคม

เจ้าหน้าที่เภสัชกรตรวจสอบข้อมูลผู้ป่วย
จากระบบฐานข้อมูล และจ่ายสารทากันยุง
ตามแพทย์สั่ง (เพิ่มเติมจากยาและ
เวชภัณฑ์อื่นๆ) พร้อมให้คำแนะนำและข้อ
ควรระวัง

กรอกแบบรายงานการ
จ่ายสารทากันยุงของ
โรงพยาบาล
ทุก 7 วัน
QR code (Form 02)

เจ้าหน้าที่ระบาด/เวชกรรมสังคม
ตรวจสอบข้อมูลผู้ป่วยจากระบบฐานข้อมูล
และแจ้งข้อมูลผู้ป่วยให้ รพ.สต./สอ. ทราบว่า
มีผู้ป่วยในพื้นที่ ตามมาตรการ 3-3-1 พร้อมทั้ง
แนบ QR Code (Form 03) แบบติดตามการใช้
สารทากันยุง เพื่อติดตามการใช้รายเคส
(รพ.สต./อสม. เป็นผู้ติดตามการใช้สารทากันยุงของผู้ป่วย)

ผู้ป่วยรับสารทากันยุงกับเภสัชกรที่ห้อง
จ่ายยา

ผู้รับผิดชอบระดับ สสอ./รพ.สต. รับทราบผ่านกลุ่มไลน์/
e-mail หรือช่องทางอื่นๆ ตรวจสอบและยืนยันข้อมูลผู้ป่วย
และรับ QR Code (Form 03)

- รพ.สต./อสม./อปท. ลงพื้นที่สอบสวนควบคุมโรคตาม
มาตรการ 3-3-1
- ภายใน Day 14 หลังได้รับสารทากันยุง รพ.สต. / อสม.
ติดตามการใช้สารทากันยุง และรายงานตามแบบรายงาน
การใช้สารทากันยุงของผู้ป่วย QR Code (Form 03)

แนวทางกำกับ ติดตาม และประเมินผล

1. กองโรคติดต่อฯ โดยแมลง

- ถ่ายทอดการดำเนินงานตามนโยบายการจ่ายสารทากันยุงสำหรับผู้ป่วยโรคติดต่อฯ โดยยูงลาย
- ติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงาน และประสานงานกับ สคร. ทุกเดือน
- แก้ไขปัญหา อุปสรรค การดำเนินงานของพื้นที่
- สรุปและนำเสนอผลการดำเนินงานในที่ประชุมบริหารกรมควบคุมโรค
- เปิดสิทธิ์การเข้าถึง แบบฟอร์ม 02 สำหรับ สคร. และคืนข้อมูลแบบฟอร์ม 03 ผ่าน google sheet ทุกสัปดาห์

2. สำนักงานป้องกันควบคุมโรค และสถาบันป้องกันควบคุมโรคเขตเมือง

- ติดตามการกระจายสารทากันยุง รายงานตามแบบฟอร์ม 01 (รายงานหลังการกระจายภายใน 7 วัน)
- เปิดสิทธิ์การเข้าถึง แบบฟอร์ม 02 สำหรับ สสจ. และ/หรือ รพ. ในพื้นที่
 - * หมายเหตุ: กรุณาเปิดสิทธิ์ให้เฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น และชี้แจงให้พื้นที่ระมัดระวังการแชร์สิทธิ์ต่อให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้อง เนื่องจากป้องกันข้อมูลรั่วไหล
- ติดตามผลการใช้สารทากันยุงในพื้นที่ ทุกเดือน โดยพิจารณาร่วมกับ ข้อมูลแบบฟอร์ม 03 ที่ กตม. ส่งผ่าน google sheet

Form 02 แบบรายงานการจ่ายสารทากันยุงของโรงพยาบาล

สคร.1

<https://shorturl-ddc.moph.go.th/6LA2E>

สคร.2

<https://shorturl-ddc.moph.go.th/GlsHn>

สคร.3

<https://shorturl-ddc.moph.go.th/LGqjo>

สคร.4

<https://shorturl-ddc.moph.go.th/1U15m>

สคร.5

<https://shorturl-ddc.moph.go.th/kPW/R5>

สคร.6

<https://shorturl-ddc.moph.go.th/e9IKn>

สคร.7

<https://shorturl-ddc.moph.go.th/qly7>

สคร.8

<https://shorturl-ddc.moph.go.th/XFE1.2>

สคร.9

<https://shorturl-ddc.moph.go.th/ikjz>

สคร.10

<https://shorturl-ddc.moph.go.th/ue6G0>

สคร.11

<https://shorturl-ddc.moph.go.th/e80Vx>

สคร.12

<https://shorturl-ddc.moph.go.th/T85ky>

สปรคม.

<https://shorturl-ddc.moph.go.th/Xn7M5>

* หมายเหตุ: กรุณาเปิดสิทธิ์ให้เฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น และชี้แจงให้พื้นที่ระมัดระวังการแชร์สิทธิ์ต่อให้ผู้ใช้ไม่เกี่ยวข้อง เนื่องจากป้องกันข้อมูลรั่วไหล

3. เขตสุขภาพ

- กำกับ ติดตามผลการดำเนินงานของพื้นที่ผ่านที่ประชุมคณะกรรมการบริหารเขตสุขภาพประจำเดือน

4. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

- ติดตามสถานการณ์ผู้ป่วยโรคติดต่อโดยยุกลงในพื้นที่ หลังจากการจ่ายสารทากันยุงไปให้ผู้ป่วยและรวบรวมข้อมูลเพื่อนำเสนอในการประชุมคณะกรรมการบริหารเขตสุขภาพประจำเดือน
- กำกับ ติดตามผลการใช้สารทากันยุงในโรงพยาบาล และการรายงานของ รพ.สต. ในพื้นที่ ทุกเดือนโดยพิจารณาร่วมกับ ข้อมูลแบบฟอร์ม 02 และแบบฟอร์ม 03

5. โรงพยาบาล

- หลังจากที่ได้รับสารทากันยุง ผู้บริหารชี้แจงแนวทางการจ่ายสารทากันยุงให้บุคลากรทางการแพทย์ที่เกี่ยวข้องทราบและปฏิบัติ
 - แพทย์สั่งจ่ายสารทากันยุงเมื่อวินิจฉัยผู้ป่วยเป็นโรคติดต่อ นำโดยยุงลาย (โรคไข้เลือดออก โรคไข้ปวดข้อยุงลาย โรคติดเชื้อไวรัสซิกา)
 - เจ้าหน้าที่ระบาด/รายงานโรคของ รพ./เวชกรรมสังคม ดำเนินการแจ้งรพ.สต./อสม./อปท. ลงพื้นที่สอบสวนควบคุมโรคตามมาตรการ 3-3-1 และรายงานการจ่ายสารทากันยุงทุก 7 วัน ตามแบบรายงานการจ่ายสารทากันยุงของโรงพยาบาล แบบฟอร์ม 02 รายละเอียดตาม QR Code แนบ โดย สคร. จะเปิดสิทธิ์การเข้าถึงแบบฟอร์ม 02 สำหรับ สสจ. และ/หรือ รพ. ในพื้นที่
- * **หมายเหตุ:** กรุณาเปิดสิทธิ์ให้เฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น และชี้แจงให้พื้นที่ระมัดระวังการแชร์สิทธิ์ต่อให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้อง เนื่องจากป้องกันข้อมูลรั่วไหล

6. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

- ดำเนินการร่วมกับ อสม. ติดตามการใช้สารทากันยุงของผู้ป่วยในพื้นที่ โดยให้รายงานตามแบบ ติดตามการใช้สารทากันยุงสำหรับผู้ป่วยโรคติดต่อ นำโดยยุงลาย กรณี OPD แบบฟอร์ม 03 ภายใน 14 วัน หลังจากผู้ป่วยได้รับสารทากันยุง

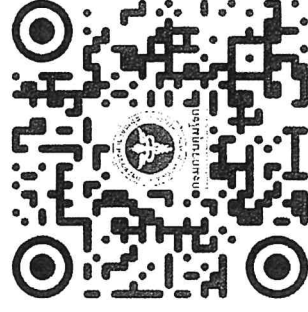
Form 03 สำหรับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล/อสม.

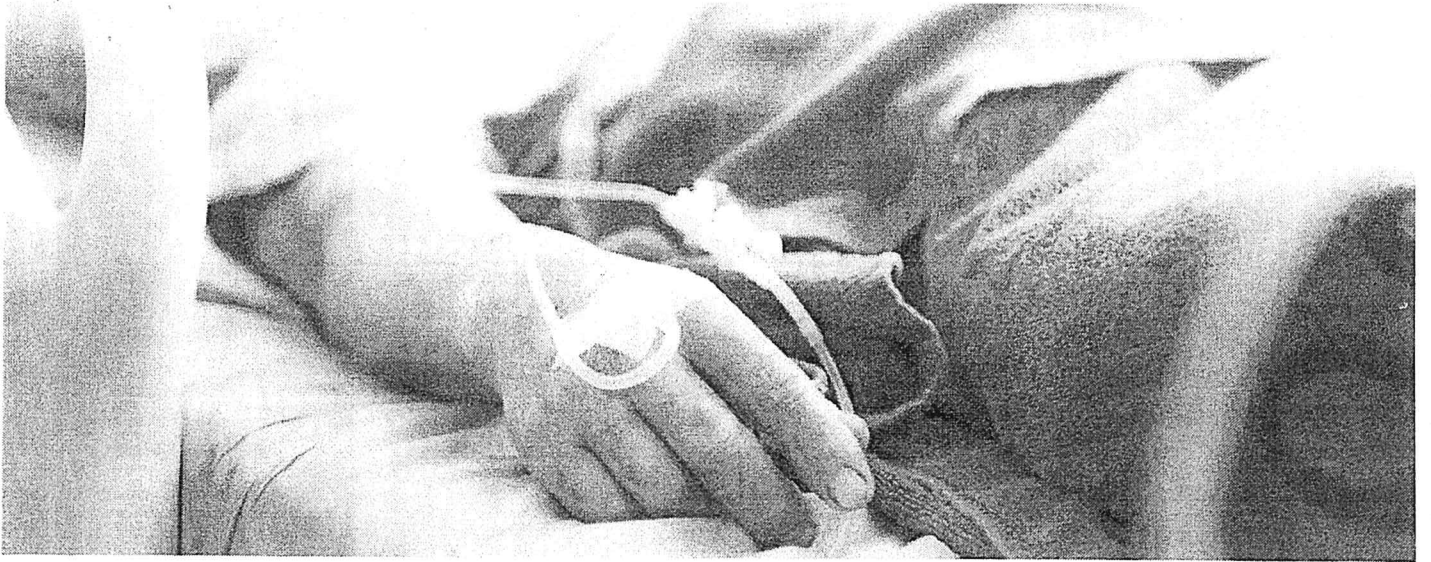
ส่วนที่ 1 จาก 7

**Form03 แบบติดตามการใช้สารทากันยุง
กรณีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก ชีกา ชีคนกุน
ยา ที่กลับไปรักษาที่บ้าน สำหรับ รพ.สต.**

(ขอความอนุเคราะห์ให้เจ้าหน้าที่รพ.สต./อสม. สอบถามผู้ป่วยและตอบใน Day 14 หลังได้รับสารทากันยุง)

<https://shorturl-ddc.moph.go.th/hFxHh>

“การถ่ายทอดกันยุงให้กับผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก”

กองโรคติดต่อฯ โดยแมลง กรมควบคุมโรค
7 กุมภาพันธ์ 2567

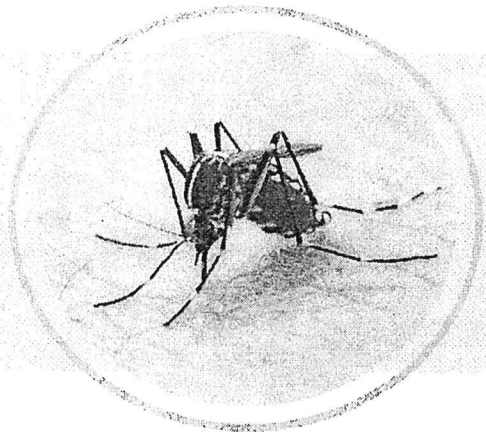
โรคไข้เลือดออกเป็นโรคประจำถิ่นและเป็นปัญหาทางสาธารณสุขในประเทศไทยมาอย่างยาวนาน โดยข้อมูลจากรายงานการเฝ้าระวังโรคทางระบาดวิทยา (506) กองระบาดวิทยา วันที่ 1 มกราคม – 31 ธันวาคม 2566 มีรายงานผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก 158,705 ราย อัตราป่วย 239.86 รายต่อแสนประชากร เสียชีวิต 190 ราย อัตราป่วยตายร้อยละ 0.12 และมีแนวโน้มการระบาดอย่างต่อเนื่อง โดยข้อมูลช่วงวันที่ 1 – 31 มกราคม 2567 พบผู้ป่วย 8,197 ราย ซึ่งสูงกว่าช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา 1.9 เท่า

ยุทธศาสตร์การจัดการโรคไข้เลือดออกตามแนวทางขององค์การอนามัยโลก นอกจากจะดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมไม่ให้เป็นที่แหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย ควบคุมยุงพาหะ และดูแลรักษาผู้ป่วยแล้ว ยังมีข้อเสนอแนะให้ป้องกันตนเองจากโรคไข้เลือดออก โดยการใช้สารทากันยุงอีกด้วย² ปัจจุบันนอกจากการดำเนินงานตามมาตรการทั้งในด้านการเฝ้าระวังโรค การป้องกันและควบคุมโรค การวินิจฉัยและรักษา และการสื่อสารความเสี่ยงแล้ว การถ่ายทอดกันยุงให้กับผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก เป็นอีกหนึ่งนโยบายสำคัญที่จะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดการแพร่กระจายของโรคต่อไปได้ โดยเน้นการดำเนินงานที่ผู้ป่วย เมื่อมาเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล และกลับไป

รักษาที่บ้าน ให้แพทย์พิจารณาจ่ายสารทากันยุงแก่ผู้ป่วยไปใช้เป็นระยะเวลา 5 วัน ควบคู่ไปกับการดำเนินการมาตรการควบคุมโรค ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อผู้ป่วยได้รับเชื้อจากยุงพาหะ ระยะที่สามารถแพร่เชื้อได้คือ 2 วันก่อนถึง 6 วัน หลังวันที่เริ่มแสดงอาการ³ หากไม่สามารถป้องกันไม่ให้ยุงพาหะมากัดผู้ป่วยได้ ก็มีความเสี่ยงที่จะแพร่กระจายโรคออกไปในวงกว้าง

การเลือกใช้สารทากันยุงควรเลือกที่มีประสิทธิภาพดี และมีความปลอดภัย⁴ ได้แก่

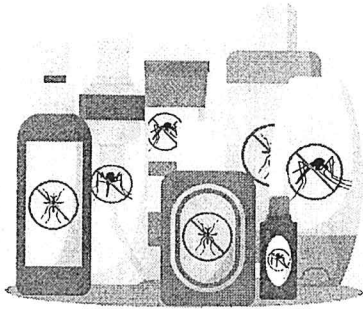
1. DEET หรือ (ชื่อทางเคมี N,N-diethyl-meta-toluamide or N,N-diethyl-3-methylbenzamide)
2. Picaridin หรือ Icaridin
3. IR3535
4. น้ำมันยูคาลิปตัส
5. สารสังเคราะห์ที่เป็นอนุพันธ์ของน้ำมันหอมระเหยในใบยูคาลิปตัส (PMD: para-menthane-3,8-idol)
6. น้ำมันตะไคร้หอม หรือ Oil of Citronella

สำหรับหญิงมีครรภ์ หญิงให้นมบุตร และเด็กอายุตั้งแต่ 2 ปี ขึ้นไป แนะนำให้ใช้ผลิตภัณฑ์ประเภท DEET, IR3535, Picaridin หรือสารสกัดจากธรรมชาติ โดยความเข้มข้นของสารออกฤทธิ์ในช่วง 10-30% จะปลอดภัยที่สุด

คำแนะนำในการใช้ DEET (N,N-diethyl-m-toluamide)

1. ควรใช้ในเด็กอายุ 2 ปีขึ้นไป
2. เด็กอายุ 2 - 12 ปี ความเข้มข้นที่ควรใช้คือ DEET 5 - 10% และควรใช้ไม่เกินวันละ 3 ครั้ง
3. อายุ 13 ปีขึ้นไป ความเข้มข้นที่ควรใช้คือ DEET 10 - 30% สามารถป้องกันยุงได้นาน 7 ชั่วโมง
4. ควรใช้สารทากันยุงทุก 4 - 6 ชั่วโมง ในช่วงเวลากลางวันสำหรับการป้องกันโรคติดต่อฯ โดยยุงลาย ได้แก่ โรคไข้เลือดออก โรคติดเชื้อไวรัสซิกา และโรคไข้ปวดข้อยุงลาย

คำแนะนำในการใช้สารทากันยุงชนิดอื่น

1. Picaridin ความเข้มข้น 5 - 10% สามารถป้องกันยุงได้นาน 4 ชั่วโมง ความเข้มข้น 20% สามารถป้องกันยุงได้นานทั้งวัน มีความปลอดภัยกว่า DEET ไม่ระคายเคืองผิว สามารถใช้กับผิวหนังที่อ่อนแอ บอบบางของเด็กเล็กได้
2. IR3535 ความเข้มข้น 20% สามารถป้องกันยุงได้นาน 8 ชั่วโมง มีความปลอดภัย ใช้มากในยุโรป
3. PMD ความเข้มข้น 10% สามารถป้องกันยุงได้นาน 2 ชั่วโมง มีสารภูมิแพ้ต่อผิวหนังน้อย
4. น้ำมันยูคาลิปตัสและน้ำมันตะไคร้หอม (Citronella oil) ความเข้มข้น 10% สามารถป้องกันยุงได้นาน 1 ชั่วโมง ต้องทาบ่อยๆ

คำแนะนำในการใช้สารทากันยุงในหญิงตั้งครรภ์ และหญิงให้นมบุตร

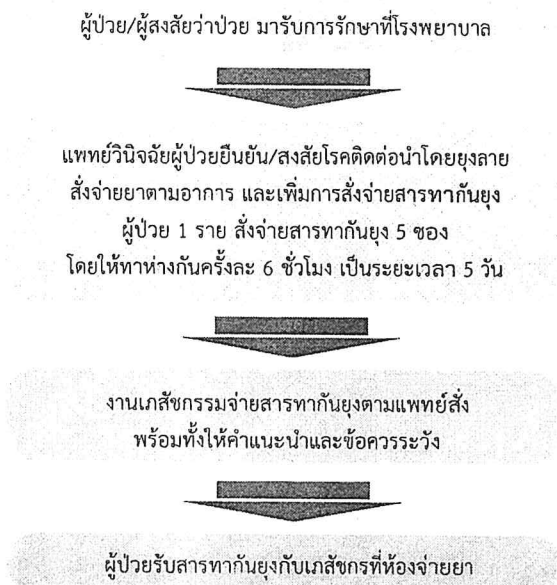
การใช้สารทาป้องกันยุงกัดในหญิงตั้งครรภ์และหญิงให้นมบุตร จะมีความปลอดภัยต่อผู้ใช้และทารก หากปฏิบัติตามคำแนะนำในการใช้ของผลิตภัณฑ์อย่างเคร่งครัด ควรทาเพียงบางๆ และควรใช้เมื่อจำเป็นจริงๆ เท่านั้น เช่น ควรใช้เมื่อต้องอยู่ในแหล่งหากินของยุงพาหะ โดยไม่มีสิ่งใดปกป้องยุงกัด, เมื่อออกไปนอกบ้านหรือเข้าไปในสวน เป็นต้น หญิงให้นมบุตร ไม่ควรทาสารที่บริเวณหน้าอก เนื่องจากทารกอาจสัมผัสถูกสารขณะกินนมแม่ได้ นอกจากนั้นควรใช้เมื่อต้องเดินทางไปในพื้นที่ที่มีการระบาดของโรค (สำหรับโรคติดเชื้อไวรัสซิกา หญิงมีครรภ์ควรหลีกเลี่ยงการเดินทางเข้าไปในพื้นที่ที่มีการระบาดของโรค)

ข้อควรระวังจากการใช้สารทากันยุง

1. อาการเกิดพิษที่เกิดจากผลิตภัณฑ์สารกันยุงกัดจะเป็นการระคายเคือง แสบร้อนผิวหนัง และอาจเกิดอาการภูมิแพ้ที่ผิวหนังได้
2. หากสูดดมมากๆ จะมีความระคายเคืองต่อปอดได้
3. หากได้รับสารทางปาก อาจทำให้เกิดการระคายเคืองในปากและลำคอ และอาจทำให้เนื้อเยื่อในระบบทางเดินอาหารบวมแดงหรือไหม้ได้ ถ้าได้รับสารในปริมาณมาก จะทำให้เกิดอาการคลื่นไส้ อาเจียน และปวดท้องได้
4. สาร DEET อาจเป็นอันตรายต่อผู้ใช้ได้ หากใช้ไม่ถูกวิธี หรือใช้ชนิดความเข้มข้นสูงเกิน 30%
5. การใช้ DEET ติดต่อกันเป็นเวลานานต่อเนื่องโดยไม่มีช่วงละเว้น สารจะซึมเข้าไปในผิวหนังมากเกินไป อาจเกิดอันตรายต่อระบบประสาทได้
6. ควรหลีกเลี่ยงการใช้แบบยาวนานต่อเนื่องหลายๆ วันติดต่อกันโดยไม่จำเป็น

แนวทางการจ่ายสารทากันยุงให้กับผู้ป่วยโรคติดต่อฯ โดยยุงลายในโรงพยาบาล

เอกสารอ้างอิง

1. กลุ่มเฝ้าระวังสถานการณ์และสื่อสารความเสี่ยง กองโรคติดต่อฯ โดยแมลง. รายงานสถานการณ์โรคไข้เลือดออก พ.ศ. 2566 [อินเทอร์เน็ต]. 2567 [เข้าถึงเมื่อ 31 มกราคม 2567]. เข้าถึงได้จาก: <https://lookerstudio.google.com/reporting/dfa7d4e2-b7f5-48ed-b40a-54f1cd4cbdfb/page/cFWgC?s=wjiraAskGk>
2. World Health Organization. Ending the neglect to attain the Sustainable Development Goals: A road map for neglected tropical diseases 2021–2030 [Internet]. UpToDate; 2021 [Cited 4 January 2024]. Available from: <https://www.who.int/publications/item/9789240010352>
3. กรมควบคุมโรค. ไข้เด็งกี (Dengue) [อินเทอร์เน็ต]. 2565 [เข้าถึงเมื่อ 4 มกราคม 2567]. เข้าถึงได้จาก: https://ddc.moph.go.th/disease_detail.php?d=44
4. ดร.ปิติ มงคลกลางกูร. องค์ความรู้การใช้สารทาป้องกันยุงกัด (Repellent) สำหรับหญิงมีครรภ์ หญิงให้นมบุตร และพ่อแม่เด็ก [อินเทอร์เน็ต]. นนทบุรี: สำนักโรคติดต่อฯ โดยแมลง กรมควบคุมโรค; 2559 [เข้าถึงเมื่อ 4 มกราคม 2567]. เข้าถึงได้จาก: <https://apps-doe.moph.go.th/boe/getFile.php?id=MzI0&lbt=ZHBm&rid=ZmlsZXNfdXBsb2FkL3N1cnZlaWxsYW5jZQ==>

ข้อมูลทางวิชาการ “การจ่ายสารทากันยุงให้กับผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก”

กองโรคติดต่อฯ โดยแมลง กรมควบคุมโรค

7 กุมภาพันธ์ 2567

โรคไข้เลือดออกเป็นโรคประจำถิ่นและเป็นปัญหาทางสาธารณสุขในประเทศไทยมาอย่างยาวนาน โดยข้อมูลจากรายงานการเฝ้าระวังโรคทางระบาดวิทยา (506) กองระบาดวิทยาวันที่ 1 มกราคม – 31 ธันวาคม 2566 มีรายงานผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก 158,705 ราย อัตราป่วย 239.86 รายต่อแสนประชากร เสียชีวิต 190 ราย อัตราป่วยตายร้อยละ 0.12 และมีแนวโน้มการระบาดอย่างต่อเนื่อง โดยข้อมูลช่วงวันที่ 1 – 31 มกราคม 2567 พบผู้ป่วย 8,197 ราย ซึ่งสูงกว่าช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา 1.9 เท่า¹

ยุทธศาสตร์การจัดการโรคไข้เลือดออกตามแนวทางขององค์การอนามัยโลก นอกจากจะดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมไม่ให้เป็นที่เพาะพันธุ์ยุงลาย ควบคุมยุงพาหะ และดูแลรักษาผู้ป่วยแล้ว ยังมีข้อเสนอแนะให้ป้องกันตนเองจากโรคไข้เลือดออกโดยการใช้สารทากันยุงอีกด้วย² ปัจจุบันนอกจากการดำเนินงานตามมาตรการทั้งในด้านการเฝ้าระวังโรค การป้องกันและควบคุมโรค การวินิจฉัยและรักษา และการสื่อสารความเสี่ยงแล้ว การจ่ายสารทากันยุงให้กับผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก เป็นอีกหนึ่งนโยบายสำคัญที่จะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดการแพร่กระจายของโรคต่อไปได้ โดยเน้นการดำเนินงานที่ผู้ป่วย เมื่อมาเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล และกลับไปรักษาต่อที่บ้านให้แพทย์พิจารณาจ่ายสารทากันยุงแก่ผู้ป่วยไปใช้เป็นระยะเวลา 5 วัน ควบคู่ไปกับการดำเนินมาตรการควบคุมโรค ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อผู้ป่วยได้รับเชื้อจากยุงพาหะ ระยะที่สามารถแพร่เชื้อได้คือ 2 วันก่อนถึง 6 วันหลังวันที่เริ่มแสดงอาการ³ หากไม่สามารถป้องกันไม่ให้ยุงพาหะมากัดผู้ป่วยได้ ก็จะมีความเสี่ยงที่จะแพร่กระจายโรคออกไปในวงกว้าง

การเลือกใช้สารทากันยุงควรเลือกที่มีประสิทธิภาพดี และมีความปลอดภัย ได้แก่

1. DEET หรือ (ชื่อทางเคมี N,N-diethyl-meta-toluamide or N,N-diethyl-3-methylbenzamide)
2. Picaridin หรือ Icaridin
3. IR3535
4. น้ำมันยูคาลิปตัส
5. สารสังเคราะห์ที่เป็นอนุพันธ์ของน้ำมันหอมระเหยในใบยูคาลิปตัส (PMD: para-menthane-3,8-idol)
6. น้ำมันตะไคร้หอม หรือ Oil of Citronella

สำหรับหญิงมีครรภ์ หญิงให้นมบุตร และเด็กอายุตั้งแต่ 2 ปี ขึ้นไป แนะนำให้ใช้ผลิตภัณฑ์ประเภท DEET, IR3535, Picaridin หรือสารสกัดจากธรรมชาติ โดยความเข้มข้นของสารออกฤทธิ์ในช่วง 10-30% จะปลอดภัยที่สุด

คำแนะนำในการใช้ DEET (N,N-diethyl-m-toluamide)

1. ควรใช้ในเด็กอายุ 2 ปีขึ้นไป
2. เด็กอายุ 2 - 12 ปี ความเข้มข้นที่ควรใช้คือ DEET 5 - 10% และควรใช้ไม่เกินวันละ 3 ครั้ง
3. อายุ 13 ปีขึ้นไป ความเข้มข้นที่ควรใช้คือ DEET 10 - 30% สามารถป้องกันยุงได้นาน 7 ชั่วโมง

4. ควรทาสารกันยุงทุก 4-6 ชั่วโมง ในช่วงเวลากลางวันสำหรับการป้องกันโรคติดต่อมาโดยยุงลาย ได้แก่ โรคไข้เลือดออก โรคติดเชื้อไวรัสซิกา และโรคไข้ปวดข้อยุงลาย

คำแนะนำในการใช้สารทากันยุงชนิดอื่น

1. Picaridin ความเข้มข้น 5 - 10% สามารถป้องกันยุงได้นาน 4 ชั่วโมง ความเข้มข้น 20% สามารถป้องกันยุงได้นานทั้งวัน มีความปลอดภัยกว่า DEET ไม่ระคายเคืองผิว สามารถใช้กับผิวหนังที่อ่อนแอ บอบบางของเด็กเล็กได้
2. IR3535 ความเข้มข้น 20% สามารถป้องกันยุงได้นาน 8 ชั่วโมง มีความปลอดภัย ใช้มากในยุโรป
3. PMD ความเข้มข้น 10% สามารถป้องกันยุงได้นาน 2 ชั่วโมง มีสารภูมิแพ้ต่อผิวหนังน้อย
4. น้ำมันยูคาลิปตัสและน้ำมันตะไคร้หอม (Citronella oil) ความเข้มข้น 10% สามารถป้องกันยุงได้นาน 1 ชั่วโมง ต้องทาบ่อยๆ

คำแนะนำในการใช้สารทากันยุงในหญิงมีครรภ์และหญิงให้นมบุตร

การใช้สารทาป้องกันยุงกัดในหญิงมีครรภ์และหญิงให้นมบุตรจะมีความปลอดภัยต่อผู้ใช้และทารก หากปฏิบัติตามคำแนะนำในการใช้ของผลิตภัณฑ์อย่างเคร่งครัด ควรทาเพียงบางๆ และควรใช้เมื่อจำเป็นจริงๆ เท่านั้น เช่น ควรใช้เมื่อต้องอยู่ในแหล่งหากินของยุงพาหะ โดยไม่มีสิ่งใดปกป้องยุงกัด, เมื่อออกไปนอกบ้านหรือเข้าไปในสวน เป็นต้น หญิงให้นมบุตร ไม่ควรทาสารที่บริเวณหน้าอกเนื่องจากทารกอาจสัมผัสสู่อกขณะกินนมแม่ได้ นอกจากนั้นควรใช้เมื่อต้องเดินทางไปในที่ๆ เป็นพื้นที่ที่มีการระบาดของโรค (สำหรับโรคติดเชื้อไวรัสซิกา หญิงมีครรภ์ควรหลีกเลี่ยงการเดินทางเข้าไปในพื้นที่ที่มีการระบาดของโรค)

ข้อควรระวังจากการใช้สารทากันยุง

1. อาการเกิดพิษที่เกิดจากผลิตภัณฑ์สารกันยุงกัดจะเป็นการระคายเคืองแสบร้อนผิวหนัง และอาจเกิดอาการภูมิแพ้ที่ผิวหนังได้
2. หากสูดดมมากๆ จะมีความระคายเคืองต่อปอดได้
3. หากได้รับสารทางปาก อาจทำให้เกิดการระคายเคืองในปากและลำคอ และอาจทำให้เนื้อเยื่อในระบบทางเดินอาหารบวมแดงหรือไหม้ได้ถ้าได้รับสารปริมาณมาก จะทำให้เกิดอาการคลื่นไส้ อาเจียน และปวดท้องได้
4. สาร DEET อาจเป็นอันตรายต่อผู้ใช้ได้ หากใช้ไม่ถูกวิธีหรือใช้ชนิดความเข้มข้นสูงเกิน 30%
5. การใช้ DEET ติดต่อกันเป็นเวลานานต่อเนื่องโดยไม่มีช่วงละเว้น สารจะซึมเข้าไปในผิวหนังมากเกินไป อาจเกิดอันตรายต่อระบบประสาทได้
6. ควรหลีกเลี่ยงการใช้แบบยาวนานต่อเนื่องหลายๆ วันติดต่อกันโดยไม่จำเป็น

เอกสารอ้างอิง

1. กลุ่มเฝ้าระวังสถานการณ์และสื่อสารความเสี่ยง กองโรคติดต่อฯ โดยแมลง. รายงานสถานการณ์โรคไข้เลือดออก พ.ศ. 2566 [อินเทอร์เน็ต]. 2567 [เข้าถึงเมื่อ 31 มกราคม 2567]. เข้าถึงได้จาก: <https://lookerstudio.google.com/reporting/dfa7d4e2-b7f5-48ed-b40a-54f1cd4cbdfb/page/cFWgC?s=uJijraAskGk>
2. World Health Organization. Ending the neglect to attain the Sustainable Development Goals: A road map for neglected tropical diseases 2021–2030 [Internet]. UpToDate; 2021 [Cited 4 January 2024] Available from: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240010352>
3. กรมควบคุมโรค. ไข้เด็งกี (Dengue) [อินเทอร์เน็ต]. 2565 [เข้าถึงเมื่อ 4 มกราคม 2567]. เข้าถึงได้จาก: https://ddc.moph.go.th/disease_detail.php?d=44
4. ดร.ปิติ มงคลกลางกูร. องค์ความรู้การใช้สารทาป้องกันยุงกัด (Repellent) สำหรับหญิงมีครรภ์ หญิงให้นมบุตร และพ่อแม่เด็ก [อินเทอร์เน็ต]. นนทบุรี: สำนักโรคติดต่อฯ โดยแมลง กรมควบคุมโรค; 2559 [เข้าถึงเมื่อ 4 มกราคม 2567]. เข้าถึงได้จาก: <https://apps-doe.moph.go.th/boe/getFile.php?id=Mzl0&lbt=ZHBm&rid=ZmlsZXNfdXBsb2FkL3N1cnZlaWxsYW5jZQ==>